

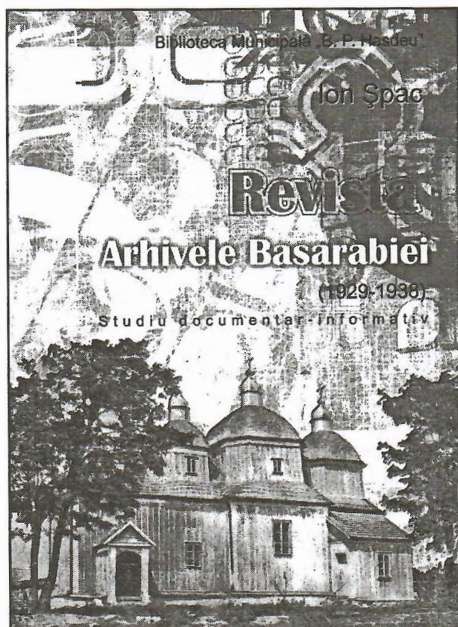
MAI MULT DECÎT O BIBLIOGRAFIE

Recunosc: m-am gîndit la titlul de mai sus încă în procesul de lecturare/redactare a manuscrisului acestei cărți noi* a dlui Ion Șpac, consacrată revistei *Arhivele Basarabiei*. M-au impresionat încă de pe atunci multe pagini, numeroase documente, zeci de comentarii. Nu știam atunci că autorul are pregătit și un subtitlu: *Studiu documentar-informativ*, un subtitlu pe cît de reușit, de atît de necesar. Așa sau altfel, precizarea aduce exact ceea ce am dorit să spun și eu: că avem în față, avem pentru suflet și pentru minte, o lucrare mai puțin obișnuită și de o valoare greu estimabilă.

Ion Șpac este un cercetător, practic, fără concurenți, al presei basarabene din ultimul centenar, poate cu deosebire al publicațiilor românești din Chișinăul perioadei interbelice. Cultura în Basarabia din această epocă a demonstrat cel mai bine că votul, în majoritate pozitiv, al membrilor Sfatului Țării a fost unul corect și benefic. Printre multe manifestări ale spiritualității salvate de rusificare ar fi de pus în evidență învățămîntul în limba română, apoi o adevărată explozie de cărți, ziare și reviste. Dintre acestea, *Viața Basarabiei* și *Din trecutul nostru* s-au bucurat de o atenție sporită a cercetătorilor, inclusiv a autorului nostru. Altele, însă, au rămas, nemeritat, într-un con de umbră, sau, mai exact, își așteptau cercetătorul, respectiv, editorul. Pînă la urmă, iată, a venit și rîndul *Arhivelor Basarabiei*.

Editarea acestei reviste, în anii 1929-

1938, a beneficiat de concursul unor personalități remarcabile ca Nicolae Iorga (inclusiv în calitatea sa de președinte al Consiliului de Miniștri), I.P.S. Visarion Puiu, episcop al Hotinului, general adjutant Baliff, președintele Fundației „Regele Ferdinand I Întregitorul”. Au gestionat vasta muncă de editare doi distinși profesori universitari: Toma Bulat și Constantin Tomescu, ei fiind și niște autori prodigioși ai revistei. Iar printre



colaboratorii cei mai energici se înscriu numeroase personalități redutabile ale culturii, științei, vieții social-economice din provincia basarabeiană și din tot Re-

gatul României: N. Iorga, Gh. Bezviconi, Leon Boga, Al. Boldur, Șt. Ciobanu, Th. Inculeț, Emil Gane, Ion Pelivan, N. Moroșanu, Teodor Porucic, Paul Mihail, Petre Ștefănuță, Gh. Năstase, Aurel V. Sava, V. Tufescu, M. Botez, A. Obreja ș.a.

Scopul revistei fusese formulat astfel: „*Se va studia pământul și fapta românească dintre Prut și Nistru [...]*”, dar într-un „*cadru cât mai larg*”, astfel depășindu-se cele două direcții de bază: *istoria și geografia*, iar în bună măsură depășindu-se și perimetrul strict geografic al Basarabiei.

De altfel, cele mai multe materiale din revista *Arhivele Basarabiei* demonstrează unitatea istorică, etnică, lingvistică și de altă natură a populației locale, băștinașe, românești, de la Nistru și Prut spre Vest. Această unitate a străbătut secolele, în ciuda năvălitorilor care au sfîrtecat continuu formațiunile administrativ-statale, au ruinat metodic economia și cultura, au băgat pe toate căile zizaniile între diferite categorii de locuitori. În cazuri extrem de numeroase, ocupații, în special cei ruși, au stors tot ce se putea din strămoșii noștri, ca pînă la urmă, să-i nimicească cu o cruzime greu de imaginat pe cei pe care, chipurile, „ii eliberau creștinește”. Îmi sună în urechi această comparație: „Mai răi decît turcii și tătarii!...” Era un refren al țărănilor și boierilor moldoveni, ajunși a cîta oară, sub ocupație rusească, în perioada 1806-1812, foarte bine prezentată prin documente și comentarii în *Arhivele Basarabiei*. Perioadă care, pînă prin 1989 era prezentată în istoriografia, presa și literatura de la noi exclusiv ca o etapă strălucită a „prieteniei seculare moldo-ruse... Nu era voie să faci nici măcar o aluzie critică la „eliberatorul cuceritor”, nu se dădea publicității nici un document ce scotea la iveală comporta-

mentul neomenesc al ocupanților ruși. De altfel, după anul 2001 istoria, adică istoriografia (oficială), se repetă...

Iar documentele din perioada războiului ruso-turc din anii 1806-1812, soldat cu anexarea Basarabiei, sunt și numeroase, și extrem de semnificative, instructive. Avem în vedere prezența lor impresionantă atît în arhive, cît mai ales – în cazul dat, în colecția revistei *Arhivele Basarabiei*. Multe din aceste documente ar putea avea ca generic un titlu cunoscut în istoria și literatura noastră, dar tratat mai întotdeauna cu insuficientă seriozitate: „*Jalnica tragodie [adică tragedie, dramă, catastrofă – n.n., Vl. P.] a Moldovei sub ruși*”: ocupații de la Răsărit jefuiau fără nici o milă pe moldoveni, intimidau și agresau bărbații, violau femeile, băgau în speție copii... Le luau țărănilor și orașenilor totul – sub formă de dări, biruri, „contribuții la ajutorarea armatei imperiale”, încît bieții oameni „*au prins a minca cojile copacilor... iar alți săraci au venit în deznădăjduire spre a părăsi unii locașurile lor, alții însuși copiii lor, ca să se ascundă în locuri unde vor pute dobîndi hrană pentru ceasurile zilei*”. Însă nu numai săracii sufereau atît de cumplit de pe urma ocupației, ci și boierii, dregătorii, înalte fețe bisericesti, simpli preoți, militari de diferit rang și alți oameni înstăriți, inclusiv dintre cei care din naivitate sau din egoism au colaborat cu armatele și cu administrația de ocupație. Nu e aceasta o dovadă a deșertăciunii și vremelnicei oricărei forme de colaboraționism, de trădare? Se vede însă că istoria, care se repetă ciclic, îi învață prea puțin pe cei mai mulți fii ai acestui neam...

Autorul studiului pe care-l recenzăm (ca, de altfel, și autorii de la *Arhivele Basarabiei*), este imparțial, așa cum stă bine unui bibliograf, pune documente-

le în uz fără patimă, de cele mai multe ori se abține a lua atitudine combativă (ce grea misiune!), în numeroase cazuri spune pur și simplu: „Comentariile sînt de prisos”.

Din fericire, istoria noastră, viața strămoșilor noștri nu au fost numai un lanț de tragedii. După cum menționează cercetătorul Ion Șpac, colecția celestei *Arhivele Basarabiei* „constituie o sursă de informație extrem de bogată”. Firește, preponderent din domeniul istoriei și geografiei, dar nu numai. Între preocupările autorilor de la această extraordinară publicație au mai fost: etnologia, relațiile interetnice, lingvistica, onomastica, genealogia, cultura, învățămîntul, literatura, folclorul, teologia, economia, jurisprudența, sociologia, medicina etc., etc.

Specificul revistei *Arhivele Basarabiei*, complexitatea politicii ei editoriale, diversitatea tematică, interferențele de subiecte, comentarii, preocupări ale autorilor și colaboratorilor, au creat dificultăți serioase la bibliografierea publicației. Nu înseamnă că autorul nu a găsit soluția: „Ne-am străduit să fixăm (să înregistrăm) fiecare lot de documente, fiecare autor de texte (documente), temele mai importante, numele de oameni, localități, riuri, lacuri, văi, moșii etc., legate de istoria ținutului natal și de viața compatrioților noștri”. Ca rezultat, „majoritatea lor, cele mai reprezentative [...] și-au găsit locul potrivit în studiul dat”.

La rîndu-i, complexitatea și dificultatea bibliografierii au generat un sistem deloc simplu de utilizare a studiului.

Totuși, așa cum ne sugerează și autorul, există o cheie relativ accesibilă: „[...] De fece dată, în funcție de problema ce ne frămîntă, ne adresăm aparatului informativ al cărții: 1) Cuprinsul; 2) Indexurile auxiliare: de nume, de materii, de titluri etc.”

Pe scurt, **cuprinsul** lucrării dlui Ion Șpac poate fi prezentat astfel (din motive practice, nu respectăm ordinea, nici scrupulozitatea din carte): *Generalități, Istoria în documente* (după contribuția fiecărui din cei mai importanți autori: L. Boga, T. Bulat, Emil Gane, Paul Mihail, Ion Pelivan ș.a.), *Istoria și situația în epocă a Bisericii, Geografia – în trecut și în perioada interbelică, Probleme de drept, Figuri eminente, personalități de seamă ale culturii – români și străini, Societate, Economie, Cultură, Lingvistică, „Crimpele literare”, Iconografie* etc. **Indexurile**, chiar dacă sunt foarte multe, rarism de variate, le vom enumera pe toate: 1. de nume, 2. de materii, 3. etno-geografic, 4. de domnitori și voievozi, 5. de asociații, fundații, societăți, instituții, departamente, dregătorii, slujbe etc., 6. de surse informative, 7. criptonime, 8. titluri, 9. iconografie.

Munca asiduă și pasionată, dar și implicarea Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, l-au ajutat pe apreciatul cercetător-bibliograf Ion Șpac să scoată de sub tipar „o adevărată comoară de informație arhivistică”, după cum menționează chiar el însuși în prefață. Ne exprimăm încrederea că sincera recunoștința și prețuirea beneficiarilor nu vor întârzia.

Vlad POHILĂ

* Ion Șpac. *Revista „Arhivele Basarabiei” (1929-1938): Studiu documentar-informativ* / ed. îngrijită de Lidia Kulikovski; Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. – Chișinău: Bons Offices, 2006. – 256 p.